

Taiteen tukijärjestelmä kaipaa rakenteellista uudistamista – etenkin ”myrskyn jälkeen”

23.3.2020

Sivistysvaliokunta ja Taiken johtoryhmä

Paula Tuovinen

Taiteen edistämiskeskus TAIKE, johtaja

Tausta

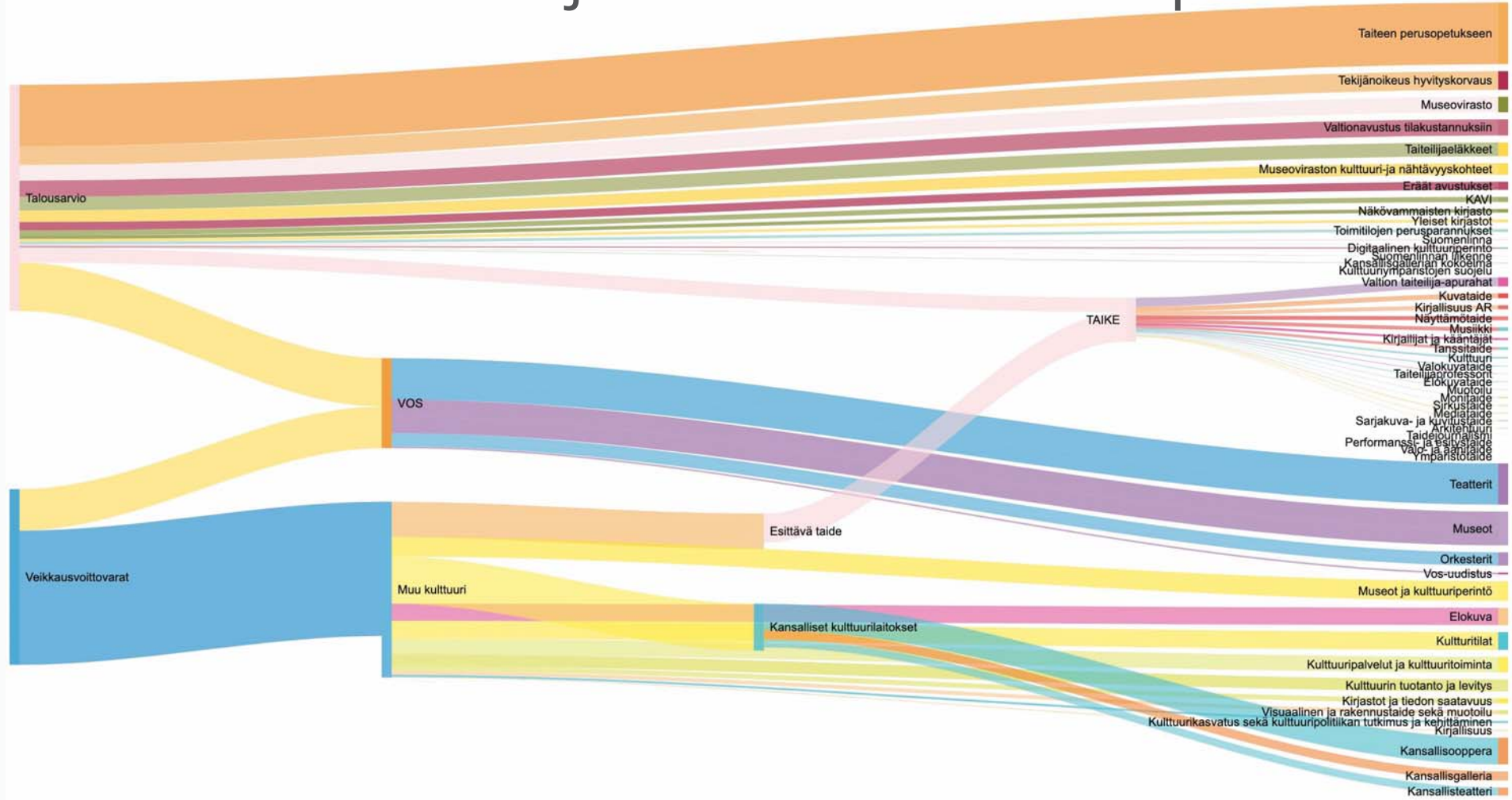
Korona ja rahapelirahoituksen kriisi ovat päällä.

Maailma on muuttunut sitten 1970-luvun - entä kulttuurin tuki?

Miten taidekenttää ja taiteen saavutettavuutta kehitetään 2030-luvulle?

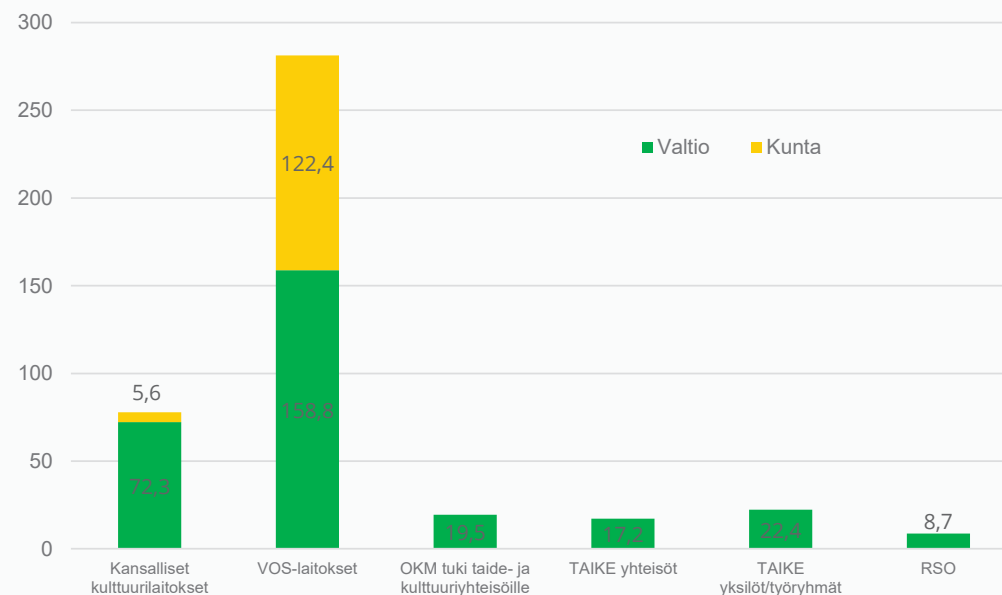
Valtion tuki taiteelle ja kulttuurille on sirpaleinen

Kulttuurin ja taiteen tuen perusta

- **Suomalainen kulttuurin tukijärjestelmä perustuu 60- ja 70-luvuilla kehitettyyn perustaan**
- Kulttuurin tuki on nyt kuin sosiaaliturvamme: monimutkainen tilkkutäkki, josta kokonaiskuvan muodostaminen vaikeaa, väliinputoajia löytyy eikä suunta ole selvillä
- Samalla alueelliset erot ovat korostuneet:
 - Cuporen 24:n kaupungin selvityksessä kustannukset vaihtelivat 95 eurosta 257 euroon/kaupunki
 - **Alle 16 euroa yleiseen kulttuuritoimintaan käytävissä kunnissa asuu hieman yli puolet väestöstä.**
- Vastaako 1970-luvulla luotu taiteen tukemisen rakenne 2030-luvun Suomen ja taidekentän toimintaympäristöön?
- Onko kuntakentällä varaa ylläpitää nykyisenlaista kulttuurilaitosten verkostoa?
- Miten turvataan korkeasti koulutettujen nuorten taiteilijoiden osaamisen hyödyntäminen?

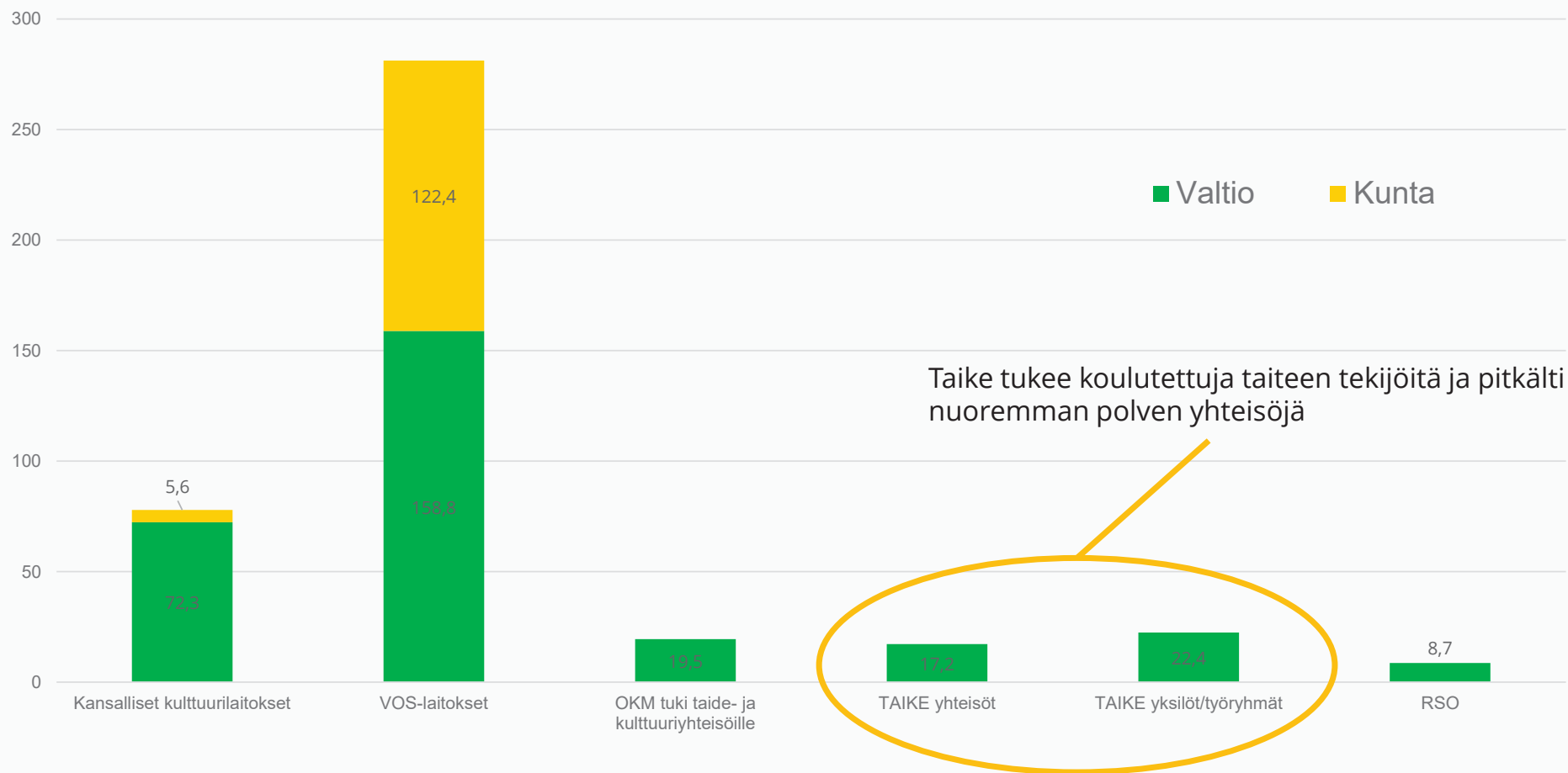
Kuntien lkm	Kulttuurille/asukas
94	yli 16€
74	10 – 16 €
129	alle 10 €

Nykyisen rakenteen haasteita

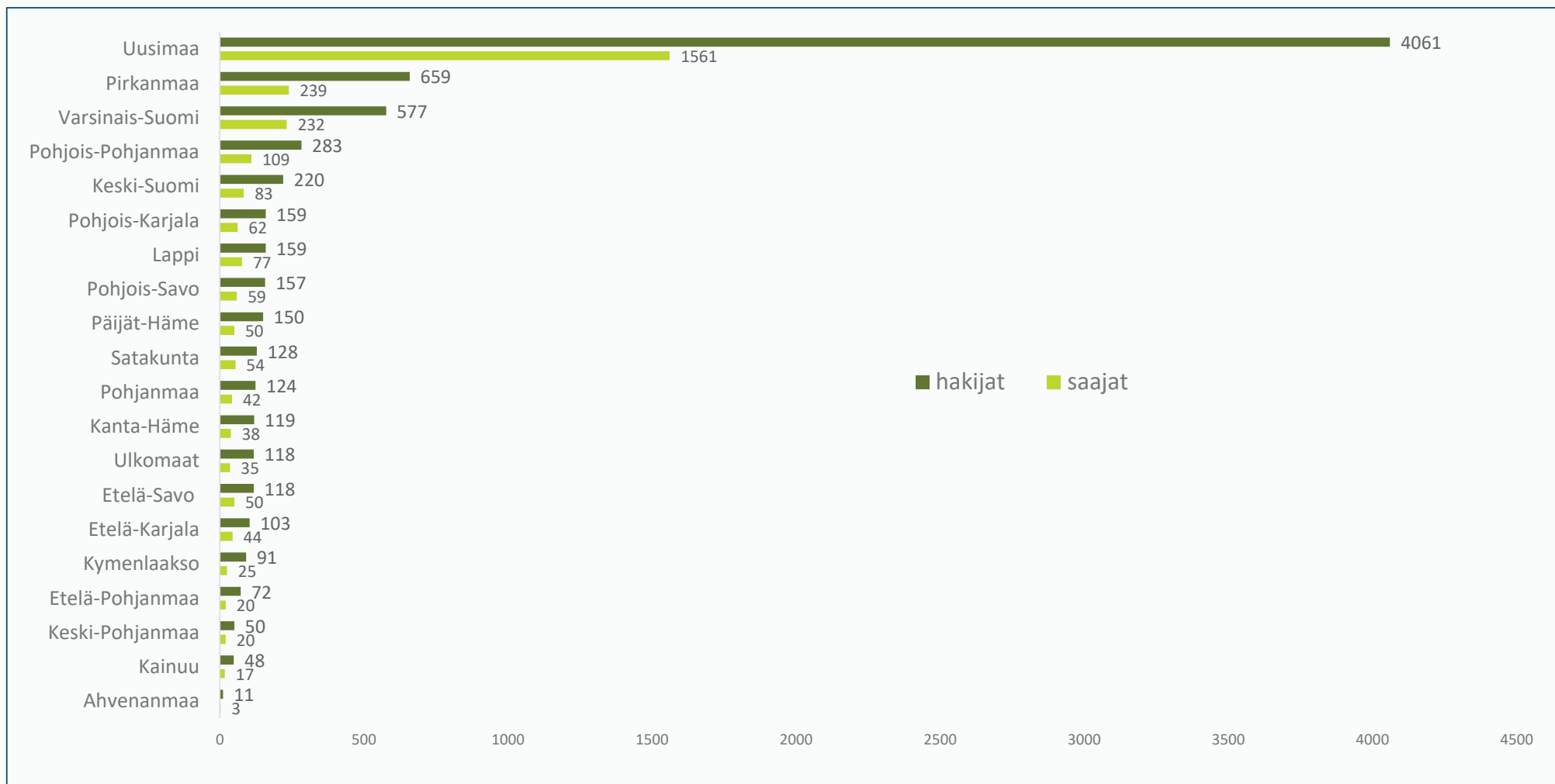
- 552 927 (tuhatta) euroa, josta rahapelirahoituksen suuri osuus 257 570 = 46,6 % (vuonna 2020)
 - Sirpaleinen rahoituksen kokonaisuus
 - Taideyhteisöjen kolme erilaista rahoitusmallia, yhtenäisen kriteeristön puute ja siten reilun kilpailun puute
 - "Isojen vossien" ja vapaan kentän pienten/keskisuurten taideyhteisöjen vastakkainasettelu → vapaan kentän keskittyminen pääkaupunkiseudulle
- Taidealojen välinen ja alueellisen rakenteen epätasapaino
- Ei-kestävät tuotantomallit, teosten lyhyet elinkaaret, kotimaisten ja kv-esitysten kiertämisen puute
 - Alan yritysten tukemisen vaikeus, eri pelisäännöt va-toiminta-yritystuet
 - Taiteilijoiden palkaton työ, apurahojen heikko status ja ostovoima, sosiaaliturvan puutteet
 - Tekijänoikeustulojen rapautuminen digiaikana, uusien ansaintamallien kehittämisen tarve

Valtion ja kuntien taiteen tukijärjestelmän pääpiirteitä 2019

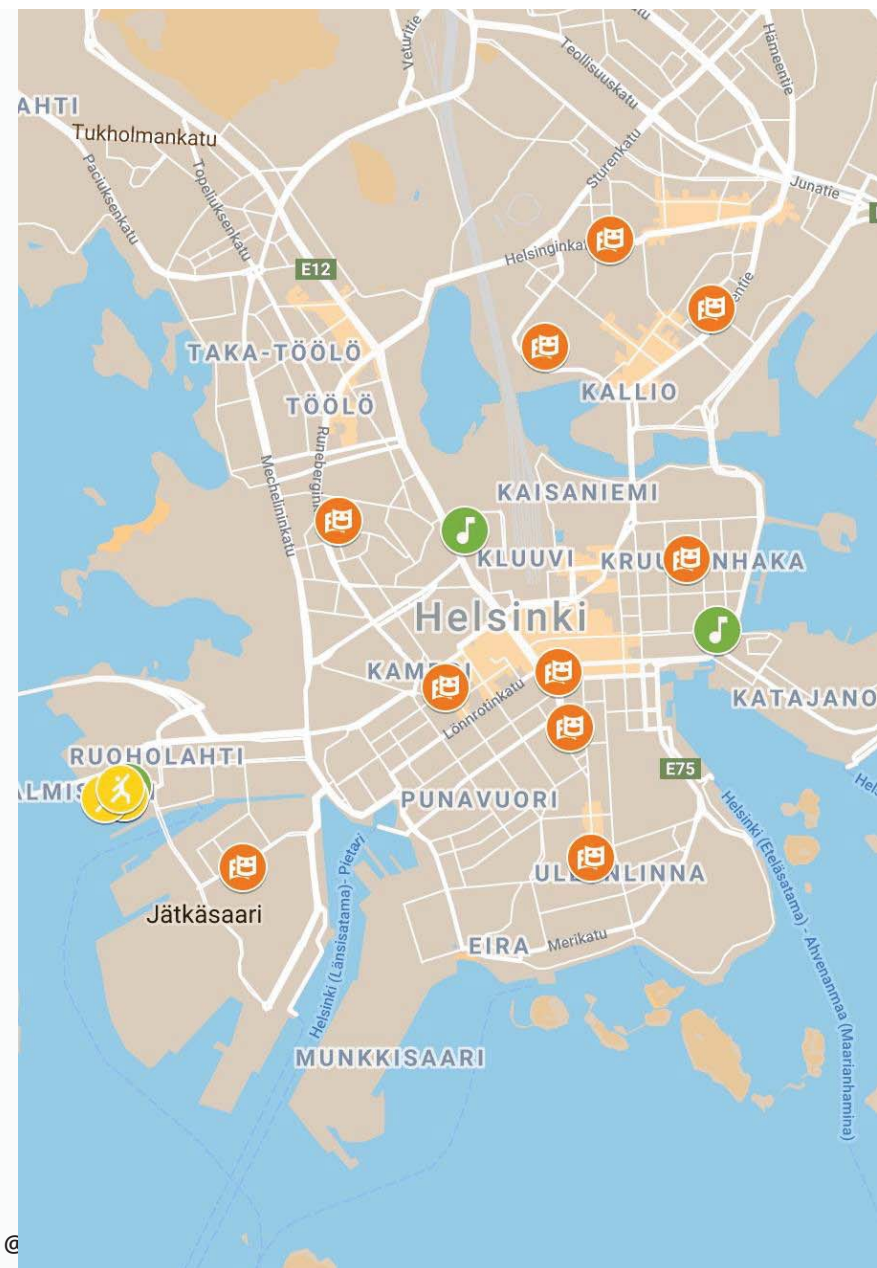
Taike tukee koulutettuja taiteen tekijöitä ja pitkälti nuoremman polven yhteisöjä

Taiken kaikki hakijat ja saajat maakunnittain 2018

Onko kyse muna-kana -ongelmasta?

- Huippukoulutuksen saaneet taiteilijat sijoittuvat lähes kaikki vapaalle kentälle
- Taiteilijat keskittyvät sinne, missä on monipuolinen ekosysteemi, "kriittinen massa", joka mahdollistaa toimeentuloa
- Muualla maassa kuntien rahoitus kanavoituu lähinnä VOS-laitoksille, jolloin muiden ammattiyhteisöjen taiteen tekemisen edellytykset ovat heikot
- Jos taiteen tukijärjestelmä mahdollistaisi työllistymisen nykyistä valtakunnallisemmin, se voisi houkuttaa taiteen tekijöitä myös sijoittumaan valtakunnallisemmin
- Voisimme tukea monipuolisesti eri alojen taideyhteisöjä ja mahdollistaa kansalaisia lähellä oleva toiminta, tehostaa alustarakaisulla tilojen käyttöä, luoda rahoituskilpailulla laatua
- Kulttuuri merkittävä alueellinen veto- ja pitovoimatekijä

Mitä tehdä?

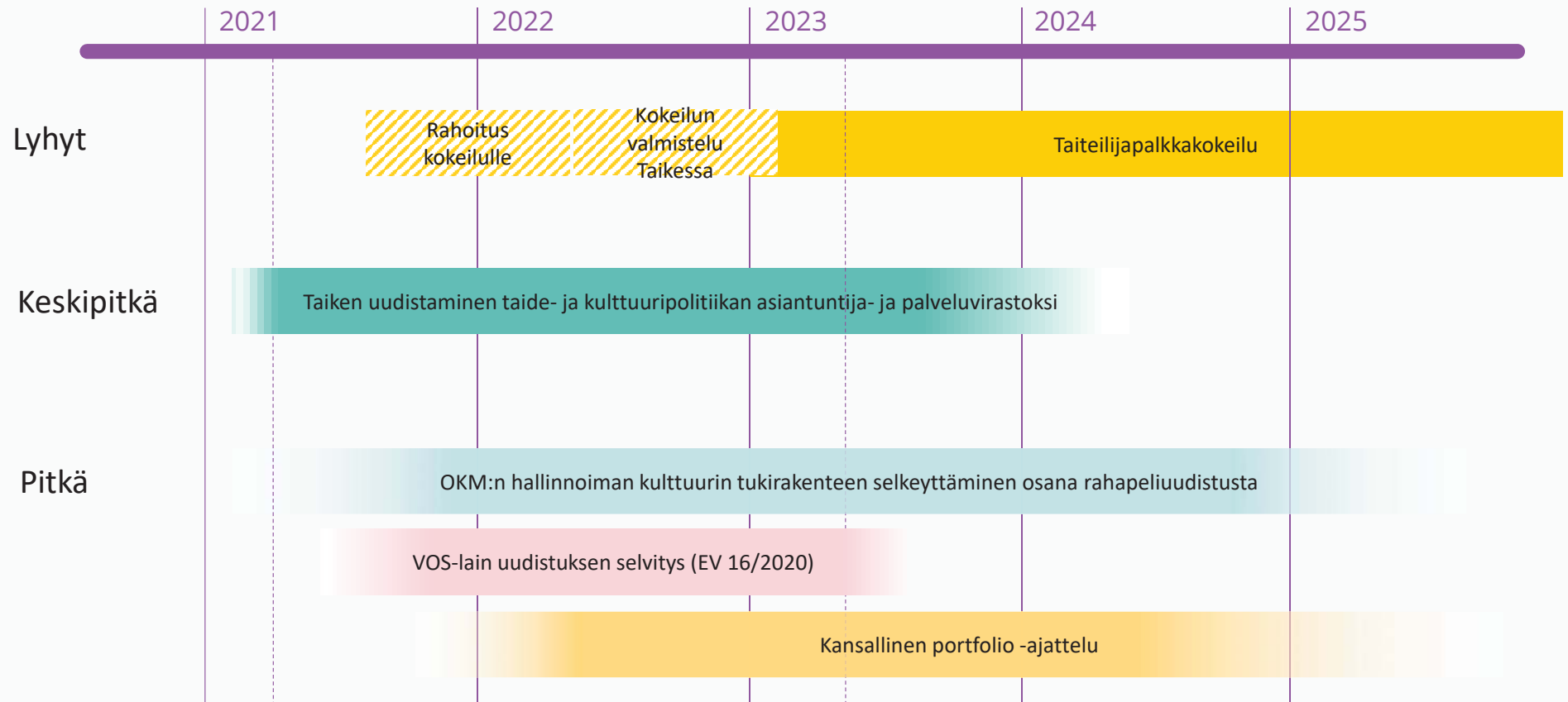

Taike ehdottaa taiteen ja kulttuurin tukijärjestelmän kokonaisuudistusta

1. Kilpailtu taiteilijapalkka-kokeilu (3v) Taiken tekemänä 1 milj. euroa/per vuosi 2023 alkaen
2. Taiken uudistaminen vahvemmaksi taiteen ja kulttuurin asiantuntijavirastoksi
3. Vos-lain arviointi 2024 ja seuraavan vaiheen kehittäminen
 - Kansallisen taideyhteisöjen portfolion rakentaminen ja rahoitusmallin kehittäminen 2024-2027

Taidepolitiikan edistämisen aikalinjat

1. Apurahasta kilpailuksi taiteilijapalkaksi

Valtion taiteilija-apurahajärjestelmän kehittäminen

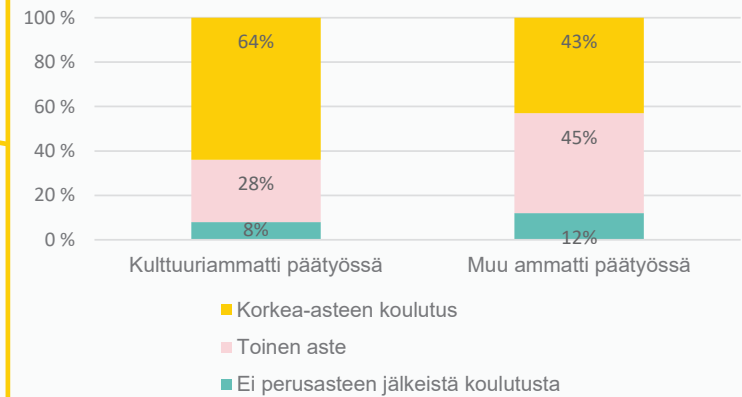
- Apurahasta verolliseksi ansio/yrittäjätuloksi
- Valinta kuten nytkin vertaisarvioimalla

Taide on työtä, miksi siitä ei maksettaisi palkkaa?

- **Kilpailtu taiteilijapalkka** olisi yhdenvertainen tapa korvata työstä korkeakoulutetuille taiteilijoille, joita he useimmiten ovat.
- Taiteilija saisi normaalit tai lähes normaalit palkansaajan tai yrittäjän edut.
- Taiteilijapalkka selkiyttäisi taiteilijan asemaan työmarkkinoilla.
- Taiteilijapalkasta maksettaisiin veroja ja taiteilijan verotus nousisi progressiivisesti kuten muillakin palkansaajilla.
- Vastaavasti taiteilija voisi vähentää verotuksessa taiteellisen työn tekemisen kuluja, kuten välineitä.
- Taiteilijapalkka vähentäisi suoraan muun sosiaaliturvajärjestelmän, kuten toimeentulotuen, kuluja ja siitä palautuisi verotuloja
- Valtion taiteilijapalkkajärjestelmä ei vaikuta yksityisten säätiöiden jakamiin apurahoihin.

Kulttuuri- ja muissa ammateissa päätyössä toimivien koulutusastejakauma 2018

Entä taiteilijan vapaus?

- Taiteen tekemisen vapaus on koko apurahajärjestelmän keskeinen tavoite.
- **Apurahajärjestelmän muuttaminen työsuhteiseksi ei tarkoita taiteilijan vapauden vähentämistä.**
- Työsopimuksella voidaan määritellä taiteilijan vapaa työnkuva ja olosuhteet.

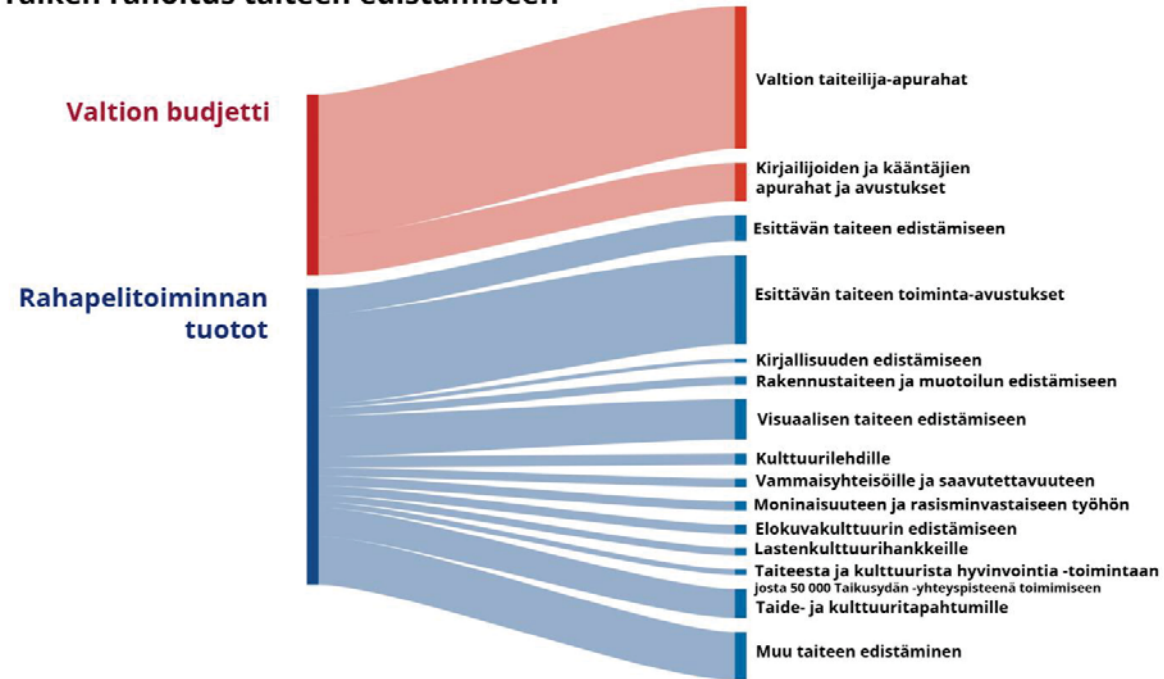
2.Taiken uudistus

Taiken roolin vahvistaminen

- Taiken oma visiotyö käynnissä
- Ulkoinen arviointi valmistunut
- Taike visiot ja ulkoinen arviointi pääosin samansuuntaiset
- Uudistustarpeita mm.
 - Määrärahasiilot estävät reagointia taiteen kentällä tapahtuviin muutoksiin, päällekkäisyyttä, rahan sirpaleisuus
 - Toimikuntalaitos jäykkä tapa vertaisarviointiin
 - Alueellinen työ kaipaa systematiikkaa ja uudelleen ajattelua
 - Työnjako OKM:n kanssa selkiytettävä
 - Taikella voisi olla hallitus
 - Säädösvalmistelu käyntiin keväällä 2022?

Taiken rahoitus taiteen edistämiseen

3. Kansallinen taideyhteisöjen portfolio

Tavoitteena johdonmukaisempi tukijärjestelmä taideyhteisöille ja taiteen valtakunnallisen saatavuuden parantaminen

Taideyhteisöjen valtion rahoitus nyt: Kolme rahoitusmallia - lähinnä esittävälle taiteelle

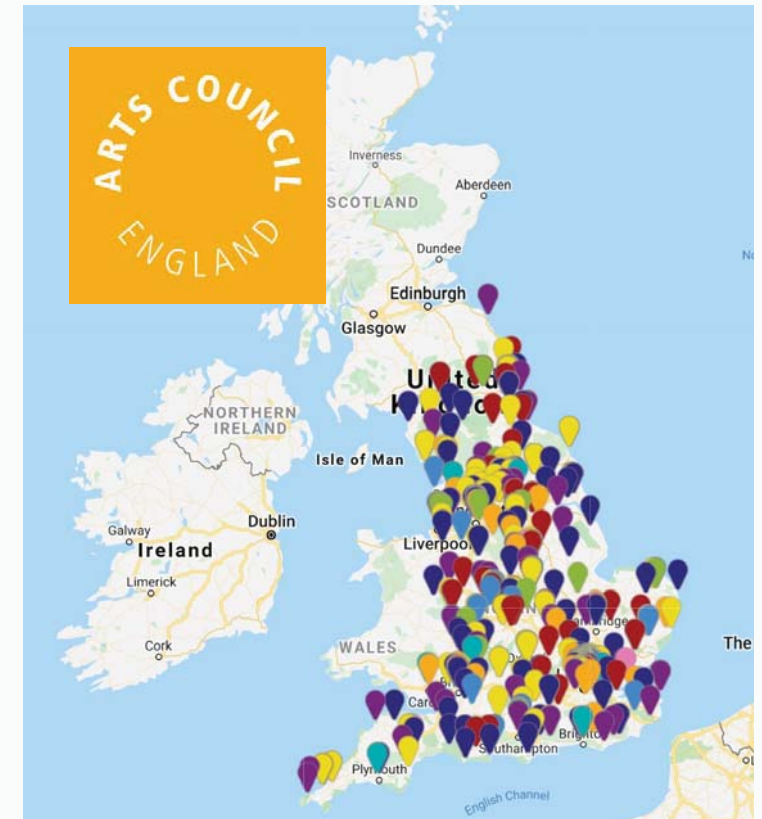

Pidemmällä tähtäimellä → Kansallinen taideyhteisöjen portfolio?

- Rahoitusmallin selkeyttäminen voisi johtaa kohti yhtä rahoitusmallia koko kansalliselle taideyhteisöjen portfoliolle
- Yhtenäinen rahoitusmalli ja kriteeristö asettaisivat taiteenlajien yhteisöt nykyistä yhdenvertaisempaan asemaan
 - toiminnan laatu, taiteellinen laatu, yhteiskunnallinen vaikuttavuus, talouden kestävyys
 - harkinnanvarainen strateginen osuus (valtakunnallinen merkittävyys, aluepolitiikka, hallituskausittainen ohjaus)
- Selkeämpi malli mahdollistaisi sekä taiteen diversiteetin ja erilaiset toimintamallit, tasapainoisen alueellisen kattavuuden että hallitun rakennemuutoksen
- Nähtävissä on myös skenaario, jossa muutokset tapahtuvat taloudellisen ja poliittisen kriisin kautta, jolloin lopputulos voi olla tuhoisa
- VOS-laitoksia uhkaa säästöjen ja kurjistamisen kierre

Esimerkki portfoliosta: Arts Council of England

- Tukitaso ja tuettavat sovitaan nelivuotiskaudeksi (2018-2022)
- 829 organisaatiota saa tukea, yhteensä noin 450m/vuosi
- Kaikki taiteen lajit ovat samassa portfoliossa, alueelliset councilit jakavat osan määrärahoista (joissa rahoitus yli 800.000 puntaa)
- Tukea voivat hakea myös alustat: festivaalit, klubit, museot,
- Portfolion kriteeristössä painotetaan mm. laatua, alueellisuutta, kokemusta, taiteenlajien monimuotoisuutta
- Suomessa vastaava ekosysteemi voisi olla esim. noin 400 taideyhteisöä ympäri Suomen (myös yrityksiä)

Liitteitä

Liite: Taiken tuki taiteenaloittain 2019

Taiteenala	Apurahat ja palkinnot €	Avustukset €	Yhteensä €	Muutos % (2018)	
Kuvataide	5 204 000	1 774 500	6 978 500	4 %	
Kirjallisuus	5 542 480	339 500	5 881 980	4 %	
Näyttämötaide	1 737 980	3 931 000	5 668 980	9 %	
Musiikki	2 603 600	2 698 500	5 302 100	3 %	
Tanssitaide	1 218 020	2 690 000	3 908 020	7 %	
<i>Kulttuuri</i>	-	2 484 000	2 484 000	-5 %	
Valokuvataide	1 141 570	524 000	1 665 570	3 %	
Elokuvataide	792 550	736 500	1 529 052	-7 %	
Muotoilu	1 217 100	211 000	1 428 100	6 %	
Monitaide	579 910	692 000	1 271 910	6 %	** Yhdistetty
Sirkustaide	365 540	824 000	1 189 540	20 %	vuonna 2019
Mediataide	792 410	180 000	972 410	9 %	muihin
Sarjakuva- ja kuvitustaide	580 800	60 000	640 800	2 %	taiteenaloihin
Arkkitehtuuri	415 630	99 000	514 630	-4 %	(näyttämötaide,
Taidejournalismi	169 830	-	169 830	-11 %	mediataide,
Performanssi- ja esitystaide	62 500	-	62 500	**	kuvataide).
Valo- ja äänitaide	41 310	-	41 310	**	Summat ovat
Ympäristötaide	20 730	-	20 730	**	maksussa olevia
Yhteensä	22,5 milj.	17,2 milj.	39,7 milj.	4 %	taiteilija-apurahoja.

Taide- ja kulttuuripalvelujen juurruttaminen osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa, avustukset monikulttuurisuuden edistämiseen ja rasismien vastaiseen toimintaan, avustukset vammaisyhteisöjen kulttuuritoimintaan ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseen sekä avustukset kulttuurilehdille.

Toiminta-avustusten hakijat ja saajat

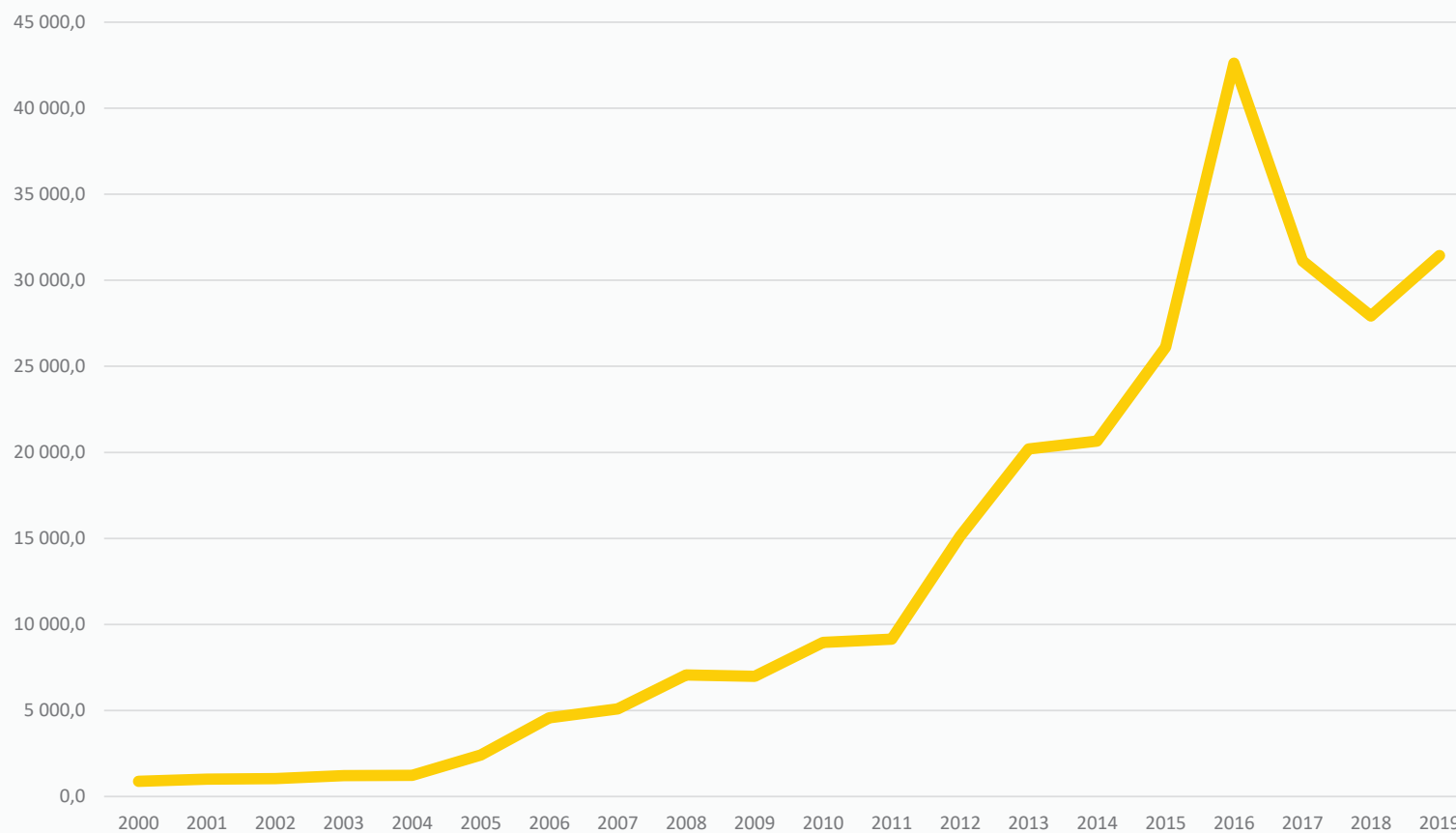
2018	Hakijat	Saajat	Euro				
Näyttämö	67	43	2 961 000				
Sirkus	15	12	560 000				
Tanssi	31	26	2 014 000				
esittävät yht	113	81	5 535 000				
2019	Hakijat	Saajat	Euro	saajista kolmivuotisia			
Näyttämö	72	44	3 350 000	12	1 915 000		
Sirkus	16	11	755 000	3	485 000		
Tanssi	42	27	2 288 000	12	1 398 000		
esittävät yht	130	82	6 393 000	27	3 798 000		
2020	Hakijat	Saajat	Euro	saajista kolmivuotisia		saajista viisivuotisia	
Näyttämö	74	51	4 400 000	12	2 245 000	3	390 000
Sirkus	17	14	1 050 000	3	570 000	2	150 000
Tanssi	38	32	3 160 000	12	1 670 000	3	260 000
esittävät yht	129	97	8 610 000	27	4 485 000	8	800 000

Liite: Taiteilijapalkkakokeilun kustannusten taustaoletukset

Kuntaveroprosentti (kuntien keskiarvo 2021)	20%	
Kirkollisveroprosentti (kuntien keskiarvo 2020)	1,39%	
Palkka		3000 € / kk 36000 € / vuosi
Lomaraha	4%	1440 €
Työntekijän verot / vuosi		7258 €
Työntekijä eläke- ja työttömyysvakuutusmaksu / vuosi		3145 €
Työnantajan eläkemaksu	16,95%	6346€
Työnantajan sairausvakuutusmaksu	1,34%	502€
Työterveys arvio		1000€ / vuosi
Hallinto yms. arvio		700€ / vuosi
Kulut yhteensä		45 988 €

Valtionveroa maksetaan vuonna 2020 vasta noin 38 190 euron palkkatuloista.

Liite: Suurimpien taidetta ja kulttuuria tukevien säätiöiden apurahat taiteelle ja kulttuurille 2000–2019

Kuntien kulttuuritoimen nettokustannukset tehtävittäin

